

॥ खंड ०६ ॥

॥ ओवी नं. ०५ ॥

॥ कृष्ण कथामृताची जळगाव दांडातील जुनी मुळ ओवी ॥

॥ चेंडु फळी ॥

- ॥ चेडु खेळत होता वनमाळी । रत्न जडीताचा ।
वाटुन घेतला मेळ गोपाळचा । हो श्री रामा ॥ घृ ॥
- ॥ बळी राम डाव घ्यावे । हेतु होता अवघ्याचा ।
बळी रामानं चेडु मारला । नागोरी उडल्या सा-या ॥
- ॥ चौदा भवन एकविस स्वर्ग । चेडु उडुन गेला ।
येवुन कदम्ब डहाक्याला गुंफला । हो श्री रामा ॥
- ॥ कालीया चा डोह मोठा । पाणी होत जहराचं ।
बारा योजन त्या पाण्याची । वाफ उडे गगणातं ॥ ०४ ॥
- ॥ या वाफेचा लागता वारा । पक्षी होये मृत/मिर्त ।
कदम्बाची डहाकी पाण्यावर । होती त्या डोहात ॥
- ॥ कदम्बा वर चढला कान्हा/हरी । काही कोणाचं ऐकेना ।
जाउ नको देव राया । सवंगडी, लागले पाया ॥
- ॥ डहाक्या हालवुन पाडला चेंडु । पाण्यात देखीला नयनी ।
नयनी देखता चेडु मागे । टाकली पाण्यात उडी ॥
- ॥ गोकुळ मध्ये गेली खबर । झाला हो कहरं ।
रडती नगरच्या नर नारी । आकांत फार ॥ ०८ ॥
- ॥ यशोदा माता झोटे सोडी । नंद, आपलं कपाळ फोडी ।
गेली माझी जन्माची जोडी । हो श्री रामा ॥
- ॥ देवकी माता बंदी शाळी/गृही । झाली घाबरी ।
आशा कशी तोडली माझी । परात्पर श्री हरी ॥
- ॥ श्री कृष्ण गेले पाताळी । देखीला महाल सोन्याचा ।
महालात जावुन उभा राहीला । नंद गवळ्याचा ।
तिथं पलंगावर निजला होता । पती पद्मिनीचा ॥
- ॥ रूप सावळ अंगी कळ । दहा अवतारी श्री रंग ।
रूप पाहुन नागीनी पद्मिनी । झाल्या दंग ॥ १२ ॥
- ॥ तुम्ही दिसता पुरुष अवतारी । जावे येथुन श्रीरंग ।
जागी होउन खाईन तुम्हाशी । कालीया भुजंग ॥
- ॥ हातानं चेंडु मागे कृष्णा । तो दयावे आम्हाशी ।
कृष्ण राया दाखवी कौतुक । वाजवे मुरली ।
मुरलीच्या नादानं तो भुजंग । झापा घाली ॥
- ॥ दोघांची चकमक झाली । अंग फुलवुन दिला ताठा ।
हात घालता होय टेका । भुजंग पाडला उलटा ॥
- ॥ नाचवु नाचवु केला जर्जर । नागीनी पद्मिनी पसरते पदर ।
चुडी दान दयाहो आम्हाशी । पदरते पदर ॥ १६ ॥
- ॥ येसन टोचलेसे नाका । शेषाचा केला घोडा ।
त्यावर स्वार झाला । श्री कृष्ण देवराया ॥
- ॥ यशोदा माता करे आकांत । अंग टाकले धरणी ।
डोही बुडाले मन मोहन । माझे चकपाणी ॥
- ॥ बळी राम म्हणे श्रीकृष्ण । आले हो जिंकुनी ।
हरीच्या चरणी डोही तरले । मनमोहन चकपाणी ॥१९॥

भजने :- ॥ पाण्याचं अमृत केलं । कृष्ण रायानं ।
 रोग विघ्न उडवता । नाही लागला/लागणार खिण ॥
 ॥ सब पाणी है । सब पाणी । पाण्याची नरदेही तार येवुनी/जीवाजनी ॥
 ॥ सब पाणी है पाणी । पाण्यावाचुन निर्मळ नाही कोणी ॥

-: शब्दार्थ :-

कदम्ब :- कदम्ब नावाचे झाड । **डहाकी** :- झाडाची फांदी । **डहाक्या** :- झाडाच्या फांद्या । **नागो-या** :- नागोरी खेळतील एकावर एक रंचलेल्या गोल चकत्या असलेल्या एकापेक्षा एक लहान नागो-या ज्या विशिष्ट अंतरावरून चेंडू मारून पाडल्या जातात..। **मेळ** :- मेळवा, मिलाप, । **वाटुन घेतला गोपाळाचा मेळ** :- जमा झालेले गोपाळाचा मेळवा हा नागो-या खेळ खेळण्याकरीता अर्धा अर्धा वाटुन घेतला. । **डाव** :- नागोरी खेळतील एक डाव/वारी । **गुंफला** :- झाडाच्या फांदीत अडकला । **डोह** :- जेथे पाणी चकाकार फिरत चक्कर काटत राहते. ती पाण्याची जागा म्हणजेच त्या पाण्यातील डोह, भवरा, भौरा । **मृत** :- मरून जाणे, मरने । **जहर** :- विष **झोटे सोडणे** :- अतिशय दुःख झाल्याने भान न राहून डोक्याचे बांधलेले केस सोडून/सुटून आकोश करत राहणे. । **शेष** :- नाग । **कहर** :- कोलाहल, गोंधळ **बंदि शाळी/गृही** :- कारागृहात, बंदिवासात, बंदिगृहात बंद करून ठेवलेल्या अवस्थेत. **जग हे मायेची बंदिशाळा ! या तिरगुणी मायेच्या शाळेत आत्मा बंदी झाला ! झाप्या घाली** :- डोलत डोलत अंगावर झाप मारून चाल करणे. । **जर्जर** :- खेळू खेळू खिळखिळ करणे, नाचु नाचु नाचवत थकवणे. । **चुडी दान** :- आपल्या पतीला मृत्युपासुन वाचवण्यासाठी पत्नीने मागीतलेले पतीदान, सौभाग्याचे लेण असलेल्या हातातील बांगड्या फोडण्यापासुन वाचवण्यासाठी मागीतलेले चुडीदान म्हणजेच पती दान । **खिण** :- क्षण

॥ खंड ०६ ॥

॥ ओवी नं. ०६ ॥

ओवी महात्म :- लग्नप्रसंगाच्या भजनात हमखास म्हणण्यात येणारी...

॥ जुनी मुळ ओवी ॥

॥ कंसाचा चुडा ॥

॥ देवकी वसुदेव कंसाच्या । बंदी गृहातं ।
 एक एक करता पुत्र । मारले सात ॥घृ॥०१॥
 ॥ श्रावण मासी अष्टमीला । आला आठवा पुत्रं ।
 आठवा पुत्र प्रकट झाला । श्री कृष्ण अवतारं ॥
 ॥ कृष्ण आला आनंद झाला । वसुदेव कुळी ।
 वसुदेव कुळी आनंद झाला । या गोकुळी ॥
 ॥ गोकुळ मध्ये कृष्ण नांदतो । बहु आनंदानं ।
 मातेच्या उसन्या साठी देवानं । घेतलं लहानपणं ॥०४॥
 ॥ मातेच्या उसन्या साठी देव । झाले हो वैराळं ।
 कंसाच्या नगरात देवरायानं । मांडली शाळं ॥
 ॥ घ्याहो घ्या, या बायांनो । चुडा जडीताचा लालं ।
 चुडा जडीताचा लाल । त्याला, सुवर्णाचा साजं ॥
 ॥ रूप उजळ, या बायांनो । निवडा सोन्याचा साजं ।
 उघडले पेटारे झळकले । सुर्याचे तेजं ॥
 ॥ उघडला पेटारा उजाला । आकाशी पडला ।
 उजाला आकाशी पडला । चंद्र, सुर्य झाकला ॥०८॥

- ॥ मिळून नगरच्या नारी करती । चुडयाचे मोलं ।
एका एका चुडयाचं मोलं । सांगा तुम्ही वैराळं ॥
- ॥ चुडयांचे लिखा आहे । सव्वा, लाख सोनटक्का ।
सव्वालाख सोनटक्का गणीता । नाही मोलाला ॥
- ॥ झाप झाप पेटारा तुझा । चुडा महागाचा फारं ।
आम्ही सासरच्या नारी । आमचा, दुबळ संसारं ।
तुझा चुडा घेईन । कमळजा, कंसाची नारं ॥
- ॥ कमळजा बाईच्या महालात खबर । कळली राणीला ।
कोण्या मुलखाचा वैराळ आला । आपल्या नगरीला ॥१२॥
- ॥ जा हो जा, सहेलीयांनो जा । घेवुन या वैराळला ।
घेवुन या वैराळला । चुडा, भरन आपल्या हाताला ॥
- ॥ मिळून नगरच्या नारी आल्या । वैराळ्या जवळं ।
चला हो चला, वैराळ्यां तुमचा । राणीनं केला हेतं ॥
- ॥ पुढे सहेल्यां मागं वैराळी । राज वाडयात आला ।
कमळजा राणीनं बसायला पाट । याहीला दिलां ॥
- ॥ कोण गाव ? कोण शिव ? कुठले तुम्ही रहीवाशी ? ।
तुम्हा सारखा भाचा माझा । नांदतो गोकुळशी ॥१६॥
- ॥ धन्य तुमचे माता पिता । सोन्याचं पान अंगणी ।
पान अंगणी कुरळे केस, घालते वेणी ॥
- ॥ कोण गाव ? कोण शिव ? तुम्ही कोण्या देशाचे ? ।
आम्हा जात नाही कुळ । फिरस्ती, आहो जगाचे ॥
- ॥ आम्हा गाव नाही शिव नाही । मुलुख परदेशी ।
चुडा विकण्या साठी माउली । हिंडतो दहाही दिशी ॥
- ॥ कमळजा राणीनं वैराळ हाती । दिला आपला हातं ।
सैल-सैल निवडुन याहीनं । कशी केली गतं ॥२०॥
- ॥ चुडा दाटला मनगटी । कळ, सोसेना जरा भरी ।
कळ लागल्या वैराळ्या । माझ्या, सर्व्या आंगी ॥
- ॥ आणा विळ, आणा खिळ । आणा हो सुरी ।
सुवर्णाचं खडंग माझे । राहीले हो घरी ॥
- ॥ जाय कमळजा आणाव माय । विळ सुरी ।
आणाव माय विळसुरी खडंग । यातलं काहीतरी ॥
- ॥ कमळजा राणी उठुन शोधत । शोधत पाहते महालातं ।
विळ सुरी काहीनाही दिसतं । माझ्या महालातं ॥२४॥
- ॥ तेथुन कमळजा राणी पतीच्या । महाली गेली ।
उश्या खालचे खडंग पतीचे । घेवुनी आली ॥
- ॥ घ्याहो वैराळ्या खडंग घेवुन । कर माझा चुडा सैलं ।
कर चुडासैलं आता माझा । पती जागा होईलं ॥
- ॥ जा-जा मामीजी, खबर सांग । माझ्या मामाजीला ।
उश्या खालचा खडंग तुमच्या । भाच्यानं नेलां ॥
- ॥ गुंडाळून पेटारे कृष्ण राया । वाट मार्गि लागला ।
कृष्ण वाटमार्गि लागताचं । विचार, पडला मामीला ॥२८॥
- ॥ तेथुन कमळजा नार पतीच्या । महाली गेली ।
उठा-उठा स्वामी ! तुम्हास कशी, काळ झोप लागली ? ॥
- ॥ तुमच्या आमच्या बेसनी मजला । स्वप्न भारी पडलें ।
उश्या खालचे खडंग तुमच्या । भाच्यानं नेले ॥

- ॥ कंस उठला दचकुन महाला । माडीवर गेलां ।
चारही रस्ते पाहुन चोर । वाटेवर पाहीला ।
चोर वाटेवर पाहीला । डावं, कैसा चोरानं साधला ? ॥
- ॥ कंस उठला चालुन गेला । आपल्या नगरातं ।
एकच आरोळी देल्ली । जमा, केली र्हीत ॥३२॥
- ॥ जमा केली तिनशे साठ । छप्पन कोटी मंडळी ।
मंडळी घेवुन उभा राहीला । युध्द करण्याशी ॥
- ॥ झाले युध्द दोघा दोघाचे । मामा-भाच्याचं भांडण ।
मामा-भाच्याचं भांडन । धरणी, वाजे दणादण ॥
- ॥ टाकुन कंसावर घाव त्याचे । केले दोन खांड ।
केले दोन खांड । कमळजा, हरली शुध्द/झाली बेशुध्द ॥
- ॥ कंस मामाचे शिर उडवाया । नाही लागला खिनं ।
शिर गुंडाळुन देवकीच्या पुढ्यांत । गेले घेवुन ॥३६॥
- ॥ देवकी आली कृष्ण ओवाळ । बहु आनंदात ।
बहु आनंदातं कृष्णांन । शिर, टाकलं आरतीत ॥
- ॥ शिर बंधुच पाहुन । आरतीचे, पडले ताटं ।
पडले ताट माझी मोडली । माहेरची वाटं ॥
- ॥ एकुलता एक बंधु माझा । तोही मारलां ।
तोही मारला कनवा कसा, नाही आला तुला ? ॥
- ॥ कृष्ण म्हणे देवकी मातेशी । का घेते लोळणं ? ।
सात बाळ तुझे मारले । कनवा नाही, आला कंसास ॥४०॥
- ॥ सात बाळ तुझे मारले । कनवा नाही, आला त्याला ।
एक बंधु तुझा मारला । कशी कनवा आली तुला ? ॥
- ॥ कोण मारले कोण तारले ? सांगाव मजला ।
रणांगणात विर पडला । दोष नाही कोणाला ॥
- ॥ तेथुन कृष्ण पलटुन गेले । मावशीच्या गावाला ।
कृष्णा-कृष्णा म्हणुन मावशीने । कडेवर घेतला ।
कडेवर घेतला डाव्या चरणी । गुप्त झाला ॥४३॥
- भजने:- ॥ कृष्णा निघ निघ बाहेर । वाट पाहतो आम्ही अन्जान लेकरं ॥

-: शब्दार्थ :-

बंदिगृह :- कारागृह । **शाळ** :- अंगावरची शाल जमीनीवर टाकुन त्यावर पेटारी ठेवुन त्या पेटारीतील काही वस्तु त्या शाली वर विक्री करीता ठेवुन दुकान मांडणे. ।

चुडा :- स्त्रीयांच्या हातातील वांगडयाचा संच । **मोल** :- भाव, किंमत विचारणे, ठरवणे, मागणे । **सोनटक्का** :- सोन्याचे नाणे । **झाप** :- झाकुन ठेव । **सहेली** :- सखी, मैत्रिण । **हेत** :- चुडा विकत घेण्याचा विचार, हेतु व्यक्त करणे

सोन्याच पान अंगनी :- भाग्यवान माता:पिता च्या घरी सोन्या प्रमाणे आंगी चकाकी असलेला पुत्र त्यांच्या आंगणात खेळत आहे. त्यांच्या घरी जन्मला आहे. । **जात नाही कुळ** :- अजात । **फिरस्ती जगाचे** :- जगात घुमा-या प्रमाणे फिरणारे । **गाव नाही शिव नाही मुलुख परलोकी** :- या लोकच्या पलीकडे असलेल्या अकाशमात च्या निराकार निर्गुण जगताचे, जसे आकाशाला शिव/येश/सिमा नाही तेथे गाव नाही आणी शिव/येश ही नाही त्या निराकार निर्गुणपुरीचे । **सैल** :- ढिला, मोकळ ।

गत :- दुःखत स्थिती । **कळ** :- दुःखाची कळ, वेदना । **वाट मार्गि** :- आपल्या रस्त्याने मार्गक्रमण करत चालणे । **रहीत** :- राहणारे सर्व । **खांड** :- तुकडे, भाग । **शिर** :- मस्तक । **खिण** :- क्षण । **पुढ्यात** :- द्वारा समोर हजर होवुन ताटात दान टाकणे । **कनवा** :- कारुणा, दया ।

॥ कृष्ण महाराज धनी अवधुत ॥